

Motion till riksdagen

1987/88:A49

av Elver Jonsson m. fl. (fp)

med anledning av prop. 1987/88:114 med förslag till ändring i lagen (1973:370) om arbetslöshetsförsäkring, m. m.

I proposition 1987/88:114 med förslag till ändring i lagen (1973:370) om arbetslöshetsförsäkring m. m. föreslår regeringen bl. a. vissa åtgärder vad gäller ersättningsnivåer och kompensationsnivåer inom arbetslöshetsförsäkringen. Regeringen föreslår också ett nytt system för finansieringen av arbetslöshetsförsäkringen.

Arbetslöshetsförsäkringen har en lång historia. Den är frivillig och statsunderstödd. Dess ursprung kan sökas dels i de kassor som i början av 1900-talet bildades på frivillig väg, dels i de olika former av kontantstöd vid arbetslöshet som staten givit. Så småningom slogs dessa ihop till en statsunderstödd frivillig arbetslöshetsförsäkring uppbyggd på erkända arbetslöshetskassor.

De grundläggande principerna för försäkringen har inte förändrats genom åren. Däremot har det skett en ökning av statens andel av arbetslöshetskassornas utgifter. I slutet av 30-talet motsvarade denna andel ca 40%, nu har den ökat till över 90%. Statsbidragen finansieras till två tredjedelar genom en s. k. arbetsmarknadsavgift, vilken tas ut av arbetsgivarna.

Arbetslöshetsförsäkringen har alltså mer och mer blivit ett försäkringssystem finansierat via statsbudgeten. Detta, liksom de varierande medlemsavgifterna och de ökande kostnaderna, har lett till att arbetslöshetsförsäkringen utsatts för kritik från olika håll. Systemets förändrade karaktär har resulterat i krav på en reformering. Ett led i denna var utredningen om en allmän arbetslöshetsförsäkring (SOU 1978:45) och de betänkanden som ligger till grund för den nu framlagda propositionen.

Folkpartiet har sedan länge ansett att det finns starka skäl för en allmän arbetslöshetsförsäkring. På detta sätt skulle alla personer som är arbetslösa, men står till arbetsmarknadens förfogande, kunna ges ett fullgott skydd. Majoriteten av arbetskraften är i dag ansluten till någon arbetslöshetskassa. Detta faktum återspeglas dock inte bland dem som är arbetslösa, där personer som står utanför arbetslöshetskassorna är överrepresenterade. Med en allmän arbetslöshetsförsäkring bör arbetslöshetskassorna ha ansvar även för denna grupp. Så är inte fallet i dag, och inte heller i den nu framlagda propositionen finns några förslag i den riktningen.

Folkpartiet anser vidare att arbetslöshetsförsäkringen under alla omständigheter bör reformeras så att en högre grad av partsfinansiering uppnås. Syftet är att i försäkringen bygga in incitament för parterna att i löneförhandlingar ta hänsyn till risken för ökad arbetslöshet på grund av för höga avtal. I dagens system finns ingen sådan automatisk återkoppling mellan förhandlingsbordet och effekterna på sysselsättningen.

Folkpartiets förslag innebär att arbetslöshetsförsäkringen ändras så att den dels i en större utsträckning än i dag finansieras direkt av parterna, dels i sin tur finansierar en större del av de arbetsmarknadspolitiska åtgärder som blir nödvändiga om avtalen blir så höga att arbetslösheten ökar. Syftet med en sådan reform är förebyggande, nämligen att förmå parterna att komma fram till avtalsuppgörelser som ligger inom den samhällsekonomiska ramen. Men om lönerna stiger för mycket och resulterar i ökad arbetslöshet skall denna mötas med arbetsmarknadspolitiska åtgärder och kostnaderna i större utsträckning bäras av dem som förhandlat.

Folkpartiet har därför föreslagit att egenavgifterna bör höjas. Vad propositionens finansieringsförslag betyder i denna del är oklart. Däremot är det klart att propositionens förslag innebär att egenavgiften inte påverkas av arbetslöshetens omfattning. I denna del går förslaget i fel riktning.

En allmän arbetslöshetsförsäkring finansierad enligt dessa principer bör vidare bygga på solidariskt betalningsansvar. I fall av oväntad arbetslöshet, exempelvis vid strukturella problem, bör inte de individer som råkar vara anställda i dessa branscher drabbas av högre avgifter för att täcka de högre arbetslöshetskostnaderna.

En lösning skulle kunna vara att den kollektiva delen av finansieringen är en proportionell del av varje kassas faktiska kostnader. En annan möjlighet är att kassorna, genom ett ökat samarbete, sinsemellan ser till att medlemmarna förskonas från effekterna av oväntade strukturella förändringar.

Fördelarna med en ökad partsfinansiering tillsammans med en allmän arbetslöshetsförsäkring är alltså att det leder till en bättre inkomstrygghet för alla arbetslösa samtidigt som parterna tvingas att ta hänsyn till riskerna för arbetslöshet även bland dem som i dag inte har någon röst vid förhandlingsbordet.

I propositionen föreslås en höjning av högsta dagpenning, en årlig anpassning av dagpenningstaket samt en sänkning av kompensationsnivån till högst 90%. Beslut om höjningar av dagpenningen har hittills fattats för sig och utan automatisk koppling till förändrade lönelägen. Då ersättning från arbetslöshetsförsäkringen skall utgöra kompensation för inkomstbortfall kan det finnas skäl att, som föreslås i propositionen, automatiskt anpassa högsta dagpenning till löneutvecklingen. På detta sätt förhindras eftersläpningar och kraftiga förändringar med långa mellanrum. Detta tillvägagångssätt förefaller också ändamålsenligt vid uppräknningar av stödbeloppet i KAS samt nivåerna på utbildningsbidragen som även fortsättningsvis bör anpassas till de förändringar som gäller arbetslöshetsförsäkringen.

Vid fastställande av högsta dagpenning kan det finnas skäl att göra en viss koppling till sjukförsäkringen. Höjningen av högsta dagpenningbelopp är därför befogad. Däremot finns ingen anledning att hävda att kompensationsnivån bör vara densamma i sjukpenningförsäkringen och arbetslöshetsförsäkringen.

Sjukförsäkringen anger endast vilken kompensation den enskilde har att räkna med från försäkringssystemet. Utöver detta står det parterna fritt att förhandla fram en högre kompensationsnivå, vilket också har skett inom många områden. Denna möjlighet står inte till buds inom arbetslöshetsför-

säkringen. En högsta kompensationsnivå på 90% inom arbetslöshetsförsäkringen är rimlig med hänsyn till att det bör finnas en viss inkomstskillnad beroende på om man har arbete eller inte.

Propositionen föreslår också att karensdagarna i arbetslöshetsförsäkringen och KAS tas bort. Kostnaderna för en ofrivillig arbetslöshet bör i princip inte bäras av den enskilde då man måste förutsätta att personen i fråga inte har haft någon möjlighet att påverka sin situation. Karensdagar i arbetslöshetsförsäkringen kan därför inte försvaras som ett incitament för den enskilde att undvika arbetslöshet. Avstängningstiden för den som frivilligt och utan giltig anledning lämnat ett arbete kan däremot tjäna som en spärr för att förebygga självald arbetslöshet. En relativt väl tilltagen avstängningstid är därmed befogad, varför folkpartiet accepterar regeringens förslag i denna del.

Regeringen föreslår att arbetslöshetskassorna skall ha möjlighet att av enskilt anslutna medlemmar i den fasta medlemsavgiften ta ut ett belopp som täcker extra administrationskostnader för medlemskapet. Att på detta sätt särbehandla medlemmar i en arbetslöshetskassa som inte är medlemmar i facklig organisation framstår, vilket påpekas av lagrådet, som mycket tveksamt ur konstitutionell synvinkel. Det är djupt beklagligt att regeringen negligerar lagrådets anmärkning.

Statsrådet antyder att påpekandet från lagrådet bottnar i ett missförstånd, att medlemmar inte utsätts för någon "oberättigad särbehandling". Lagrådet har dock inte ifrågasatt huruvida den extra avgiften är "oberättigad" eller inte utan konstaterat att det rör sig om särbehandling, vilket statsrådet indirekt erkänner, och att särbehandling som sådan strider mot likabehandlingsprincipen och därmed mot grundläggande rättsprinciper.

Åsiktsskillnaderna mellan regeringen och lagrådet bottnar inte i att lagrådet inte förstått statsrådets förslag utan i olika uppfattningar om lagstiftningsmaktens gränser. Lagrådets auktoritet i denna fråga är för folkpartiet självklar varför alla förslag att låta endast en grupp av kassamedlemmar bära kostnader för extra administration med kraft måste tillbakavisas. Kostnaderna för kassans administration skall bäras solidariskt av kassans medlemmar, oberoende av om de är medlemmar av andra föreningar eller inte.

I propositionen föreslås statsbidragen utgå för hela den utbetalade arbetslöshetsersättningen. Med en sådan ordning har arbetslöshetskassornas fonder spelat ut sin roll och de föreslås upplösas. Behållningen föreslås gå till den organisation som enligt kassans stadgar skall erhålla kvarvarande medel vid kassans upphörande, dvs. närstående intresseorganisation. Även om denna fondupplösning med vårt förslag ej blir aktuell vill vi framföra vissa principiella synpunkter på regeringens förslag.

Förslaget innebär en överföring av ca 2 miljarder kronor till de fackliga organisationerna. Regeringen hävdar att de medel som nu finns i fonderna endast härrör från medlemsavgifter och initiativtagande organisationer och inte från statsbidrag. I propositionen erkänns att några formella samband mellan en erkänd arbetslöshetskassa och en bakomliggande organisation inte finns och inte heller har funnits. Detta har också i realiteten visat sig då medlemskap i arbetslöshetskassorna kan vara fristående från medlemskap i närstående facklig organisation.

Att avgöra vilka medel som kommer från vilken finansieringskälla är omöjligt. Man kan endast konstatera att staten i allt högre utsträckning stått för finansieringen av arbetslöshetsförsäkringen. Även om inte just dessa medel fonderats är det uppenbart att de möjliggjort fonderingen av andra medel. Tillika är det uppenbart att medlen tillskjutits för att komma arbetslösa till godo. Av denna anledning är det tillvägagångssätt som regeringen förespråkar mycket anmärkningsvärt och för oss oacceptabelt. Enligt folkpartiets uppfattning bör fonderna även i fortsättningen förvaltas av de erkända arbetslöshetskassorna och medlen komma försäkringstagarna till del.

Folkpartiet anser att en parlamentarisk utredning bör tillsättas i syfte att utarbeta ett förslag till hur ett system med en allmän arbetslöshetsförsäkring skall utformas.

Utredningen bör, i enlighet med de riktlinjer som anförts ovan, överväga dels vilka som skall omfattas av försäkringen och vilka kvalifikationer som skall gälla, dels hur kostnaderna för försäkringen bör fördelas.

Även organisationen av arbetslöshetsförsäkringen bör ägnas uppmärksamhet av utredningen. Mycket talar för att arbetslöshetskassorna skall finnas kvar som administrativa enheter även inom en allmän arbetslöshetsförsäkring. Utredningen bör överväga möjligheterna för detta.

Utredningen bör vidare överväga hur de stödformer som i dag inte omfattas av systemet, såsom KAS och utbildningsbidrag, skulle kunna passa in i en mera enhetlig och övergripande försäkring.

I väntan på ett förslag till nytt system yrkar folkpartiet, med hänvisning till tidigare framlagda förslag, avslag på propositionen i den del som gäller arbetslöshetsförsäkringens framtida finansiering.

Hemställan

Med anledning av vad som ovan anförts hemställs

1. att riksdagen hos regeringen begär en utredning i syfte att presentera ett förslag till en allmän arbetslöshetsförsäkring i enlighet med vad som anförts ovan.
2. att riksdagen beslutar avslå regeringens förslag vad gäller statsbidragsregler, medlemsavgifter, fondavveckling samt finansieringen av arbetslöshetsförsäkringen i övrigt.

Stockholm den 11 april 1988

Elver Jonsson (fp)

Sigge Godin (fp)

Charlotte Branting (fp)